

הפירוש - מהאמת לאירוע

אריק לוראן – ארגומנט לקראת כנס NLS בשנת 2020 בגנט

מהרגע בו מזכירים את הפירוש מופיעה אי-הבנה. הבינאר בין הטקסט לבין פירושו מוליך אותנו שולל. אנו נופלים מיד לאשליה שקיימת שפה של הלא-מודע וששפה זו תזמין מטא-שפה, הפירוש. לאקאן לא הפסיק להדגיש שההתנסות הפסיכואנליטית איפשרה לו לומר לא רק שאין מטא-שפה, אלא גם שאמירה זו נותנת את הסיכוי היחיד להתמצא נכון בהתנסות הזו. שתי טענות יסודיות נובעות מכאן. האיווי אינו הפירוש המטא-שפתי של דחף מעורפל נתון מראש. האיווי הוא פירוש. שני הדברים נמצאים באותה רמה. טענה שנייה צריכה להתווסף כאן: "הפסיכואנליטיקאים מהווים חלק מהלא מודע, כיוון שבו הם מכוננים את המען"¹. הפסיכואנליטיקאי אינו יכול לקלוע אלא אם כן הוא נמצא מסוגל להתמודד עם הפירוש שמייצר הלא מודע, המובנה כבר כשפה. כמו כן חשוב לא לצמצם כאן את השפה הזו לקונספט המכני שהבלשנות עלולה לעשות ממנה. יש להוסיף לה את הטופולוגיה של הפואטיקה. הפונקציה הפואטית חושפת שהשפה אינה אינפורמציה, אלא תהודה, ומדגישה את ערכו של החומר שמייצר את הקשר בין קול למובן. היא חושפת את מה שלאקאן כינה *moterialism*², אשר במרכזו הוא תוחם ריק, כלום.

הריק והסובייקט

הסמינרים נפתחים בשאלה של הפירוש כפרקטיקה אשר מנכיחה את הריק המרכזי של השפה. השורות הראשונות של הסמינר הראשון מורות: "המאסטר שובר את הדממה בלא משנה מה, בסרקזם, ברקיעת רגל. זוהי הדרך בה פוסע מאסטר בודהיסטי בחיפוש המשמעות, לפי טכניקת הזן. הוא מוביל את התלמידים עצמם לחפש את התשובות לשאלותיהם שלהם. המאסטר אינו מלמד מן הקתדרה מדע מוכן ושלם, הוא מצביע על התשובה כאשר התלמידים נמצאים על סף מציאתה"³. אין לטעות, שורות אלה אינן עוסקות רק בדרך בה צריכה להיות ההוראה באופן כללי, הן מכוונות לפירוש האנליטי בפרקטיקה, באופן המעוגן ביותר שלו בהתנסות של הריפוי. נראה זאת בהמשך. נקבל קשר זה בין הפירוש לבין "לא משנה מה", במובן הרחב ביותר, ההטרוגני. נוכל אז לעקוב בקלות רבה יותר אחר ההתפתחות בחשיבתו של לאקאן אודות הפירוש החל מהוראתו הראשונה ועד לאן שהוא הגיע בהוראתו האחרונה על ה "מַעְבֵּר להופכי" לפי הבעייתיות שהציג ז'אק-אלאן מילר.

¹ Lacan, J., « Position de l'Inconscient » (1964), Écrits, Seuil, Paris, 1966, p. 834.

² [מטריאליזם של המילה]

³ Lacan, J., Le Séminaire, livre I, Les écrits techniques de Freud, Seuil, Paris, 1975, p. 7.

באופן הרדיקלי ביותר של נקודת מבט חדשה זו, לאקאן ימצא עצמו מיסד את האפשרות עצמה של הפירוש במימד-אומר⁴ חדש, ערבוב הטרוגני של של המסמן ושל האות. המימד החדש הזה - תרומה ספציפית של הפסיכואנליזה - מוסיף פונקציות של השפה שלא הובחנו על ידי הבלשנות, אפילו לא זו של יאקובסון, שהיה כה רגיש לפונקציה הפואטית המקשרת את הפירוש אל ההגדרה של הסימפטום כאירוע של הגוף. הפירוש הופך אם כך לאירוע של דיבור, אשר יכול להתעלות לדרגת הסימפטום, או לפי הביטוי החידתי של לאקאן, לכבות אותו. זהו המסלול אשר ניקח על עצמנו במאמר זה. נעסוק תחילה בהטרוגניות של הפירוש, אחר כך נציג את המעבר להופכי של הפירוש. נדון בהמשך בפירוש כהטלה, בין האוראלי לכתוב. נסיים בכמה היבטים של הפרקטיקה של המימד-אומר החדש אשר נחשף כאן, וכיצד הוא מאפשר לנו לעבור בין רמות שונות של הפירוש אשר הונעו במהלך ההתנסות הפסיכואנליטית עצמה.

הפירוש כהטרוגניות

כאשר לאקאן מבודד את הלא משנה מה של מאסטר הזן, לאקאן אינו מדבר על טכניקת הזן באופן כללי, אלא במיוחד על זו של אחד המייסדים של אסכולה אשר השפעתה היתה מרכזית במסירת הבודהיזם צ'אן ביפן. מחבר זה היה יקר בעבור מי שלאקאן כינה "המאסטר הטוב"⁵ שלו, פול דמייויל (Demiéville), שפרסם בשנת 1947 מחקר יסודי, "המראה הרוחנית", אשר לאקאן ימצא בו תמיכה. סינולוג זה, אשר קרא סנסקריט והיה מומחה בבודהיזם, הוא מי שהגדיר את ההבדל בין הבודהיזם ההודי לבין זה הסיני, בהנגידו את ההדרגתיות ההודית אל מול הסוביטיזם⁶ הסיני⁷. הדגש שניתן על ידי הצ'אן של לינג'י (Linji), על הייצור הפתאומי של ריקות באמצעות שבירה הוא גם דוגמא בעצמו לסוביטיזם זה. ההתייחסויות הלאקאניאניות לברק חייבות, במובן זה, בה במידה, לברק של הריקות של לינג'י ממש כמו לברק ההראקליטי של היידגר. ז'אק-אלאן מילר התעקש על פן זה של ההוראה של לאקאן "שכן להניח לאות של פרויד להובילו כך עד הזיק שהיא מחייבת, בלא להועיד לו פגישה מראש; לא להירתע בפני השארית, השבה ונמצאת בסוף, של ההחלה האניגמטית שלה; ואף לא לראות את עצמו בתום התהליך משוחרר מההשתוממות שליוותה את כניסתך אליו"⁸.

אנחנו מוסמכים לקשר בין ההתערבות של מאסטר הזן כדי לשחרר את התלמיד מן ההרגלים המנטאליים שלו, לבין הפירוש האנליטי לפי האמירה של לאקאן, אשר לפיה על הפירוש לכוון אל האובייקט, במיוחד

⁴ dit-mansion

⁵ Lacan J., Le Séminaire, livre X, L'angoisse, Seuil, Paris, 2004, p. 261.

⁶ [הארה פתאומית]

⁷ Diény J.-P., Paul Demiéville (1894-1979) in: École pratique des hautes études, 4ème section, Livret 2. Rapport sur les conférences des années 1981-1982, pp. 23-29.

⁸ Lacan, J., Écrits, op. cit., p. 364.

עברית – "על תכלית", בתוך: לאקאן, ז. כתבים, כרך א', תרגום נעם ברוך, עריכה מרקו מאוס, רסלינג, 2015, עמ' 342

בסגנונו של הריק. "כל אחד יודע שתרגיל זן, יש לו עדיין איזשהו קשר, למרות שאיננו יודעים היטב מה זאת אומרת, עם המימוש הסובייקטיבי של איזשהו ריק"⁹.

הדגש שניתן לברק מדגיש שהיחס שלנו לזמניות הוא עמוק יותר מאשר התיאור של היחס לזמן, יאה זה מספר הפגישות או משך הזמן שלהן. לצד גרסת זן זו של נקודת הברק, הגרסה האחרת המפותחת ביותר היא זו של הברק ההיידגריאני, המבוסס על אפוריזם של הראקליטוס: "בכל, הברק שולט"¹¹⁰ - זהו אחד התרגומים של אפוריזם זה. נבודד לפחות זאת: הברק אינו חלק מ"הכל". הברק אינו יש. הוא אינו נמנה על הישים ואינו מתווסף להם. הוא אור המאפשר לו להיות מובחן. באופן של האנליזה זהו מה שמאפשר להבחין בכל דבר בייחודיותו.

הפירוש האנליטי לוקח בחשבון הטרוגניות זו בכך שאינו מתרכז רק בדיבור או באמירה. מעבר לבסיס המגוון שלו, עליו להיות מונחה על ידי החיפוש אחר אֶפְקָט של אמת הנתפס כשבירה. ה"לא-חשוב-מה" שלו אינו שקול אם כך לשום התערבות של הפסיכואנליטיקאי, עליו גם לרצות לייצר את אֶפְקָט השבירה של אמת, שהיא אינה פשוט התאמה, ואינה גם ייצור כלשהו של מובן, ואשר לוקחת בחשבון את האפוריאה¹² של מטרה זו.

זוהי הסיבה שבגללה לאקאן מתעניין, בשנות החמישים, בחשיבתו של הפסיכואנליטיקאי האנגלי ההטרודוקס אדוארד גלובר, משנות השלושים, בהתייחסו לדבריו על האֶפְקָט של הפירוש הלא מדויק במילים הבאות: "מאמר אשר אני ממליץ לכם לקרוא בעניין, הוא זה של גלובר שכותרתו אֶפְקָטִים תרפויטיים של הפירוש הלא מדויק, ... השאלה מעניינת מאוד, והיא מביאה את גלובר לתאר סיטואציה כללית של כל העמדות שנגקטות על ידי מי שנמצא בעמדת מתייעץ, פציינט, ביחס להפרעה כלשהי. בעשותו זאת הוא מכליל ומרחיב את מושג הפירוש לכל הגישות המהוברות הננקטות על ידי זה אשר מתייעצים אצלו, ומדרג את העמדות השונות של הרופא כלפי החולה. ישנו ניבוי של היחס רופא-חולה"¹³.

גלובר רגיש לאפוריאה של נתיבי הפירוש, אך אינו לוקח בחשבון את ה"גירוי" של המקום של האמת ככזו. הנוזל הפלוגיסטוני¹⁴ בו מדובר הוא למעשה המובן המופיע כמה שחומק מהיחס בין בני אנוש באופן ספונטני ללא כל תמיכה וכל עיקרון.

"חשיבות זו של המסמן למיקומה של האמת האנליטית מופיעה במרומז, כרקמה, כאשר מחבר נצמד באדיקות לקוהרנטיות הפנימית של ההתנסות האנליטית בהגדרתה כאפוריאה. יש לקרוא את אדוארד גלובר כדי להעריך את המחיר אשר הוא משלם על כך שאין באמתתו מושג זה של המסמן: כשהוא מבהר את המראות הרלוונטיים ביותר, הוא מוצא את הפירוש בכל, חסר יכולת לעצור אותו איפשהו,

⁹ Lacan, J., Le Séminaire XIII, « L'objet de la psychanalyse », inédit.

¹⁰ Cf. Heidegger M., « Logos », trad. J. Lacan, pp. 59-79

¹¹ מתוך: מאמרות הראקליטוס האפל, ספרית הפועלים, 1951. תרגום, ביאר והקדים מבוא יצחק מן

¹² [מצב של בלבול הנובע מסתירות בטיעונים לוגיים, (גם כפי שכונה הראקליטוס-האפל, הבלתי מובן]

¹³ Lacan, J., Le Séminaire, livre V, Les Formations de l'inconscient, Seuil, Paris, 1998, p. 458-459

¹⁴ [פלוגיסטון - חומר חסר צורה צבע או טעם שתואר כקיים בכל מה שבוער]

ואפילו בבנאליות של המשטר הרפואי הקפדני. הפירוש הנתפס כך הופך לסוג של פלוגיסטון: גלוי בכל מה שמובן, בין אם נכון ובין אם לא"¹⁵.

בשל ריבוי המובנים, גלובר מבין היטב שהבינאריות אמיתי/שקרי אינה מתאימה לפסיכואנליזה. "כאשר מר גלובר מדבר על פירוש 'מדויק' או 'לא מדויק', הוא אינו יכול לעשות זאת אלא כדי להימנע ממימד זה של האמת... קשה מאוד לדבר על פירוש 'שקרי'... על פירוש לא מדויק... לעיתים, הוא אינו נופל רחוק... כיוון שהאמת היא מרדנית, 'לא מדויקת' ככל שתהא, היא עדיין מדגדת איפשהו"¹⁶. אלא שהדבר שלאקאן מדגיש כאן הוא שהרמה של הניגוד בין האמיתי לשקרי, הבלתי מספיק כדי לתאר את הדבר שעליו מדובר בהתנסות האנליטית, הוא המקום בו נשמרת האמת ככזו שיכולה לחורר, לייצר ריק בשיח, וזה המקום שממלא הפסיכואנליטיקאי שאישר את השיח של "האסוציאציות החופשיות", אשר לאקאן נפטר מהמונח בעל הקונוטציה ההיסטורית אסוציאציות ותיאר אותו בפשטות השיח החופשי. "בשיח אנליטי זה שנועד ללכוד את האמת, זו התגובה-פירוש, הפרשנית, אשר מייצגת את האמת, את הפירוש... כהיותה שם אפשרית... השיח אשר היזמננו כשיח חופשי הוא זה שמתפקידו ליצור מקום עבורו. הוא פועל אך ורק כדי לכוון מקום שמור כדי שהוא יכתב שם, הפירוש הזה, כמקום שמור לאמת. מקום זה הוא המקום שתופס האנליטיקאי. אני מציין בפניכם שהוא תופס אותו, אך אין זה המקום בו הפצינט שם אותו! כאן מופיע העניין של ההגדרה שאני נותן להעברה... הוא ממוקם בעמדה של הסובייקט המונח לידע"¹⁷.

הפירוש האנליטי ניתן אם כך בין הידע המונח אודות מה שהוא הקשר המיסטורי של הלא-מודע וההתענגות לבין הריקנות בפועל שצריכה להיווצר. "זאת אומרת שהוא בין שני כיסאות, בין העמדה השקרית של היות הסובייקט המונח לידע (דבר שהוא יודע שהוא לא), לבין זו שבה עליו לתקן את האפקטים של הנחה זו מצד הסובייקט, וזאת בשם האמת. זו גם הסיבה שההעברה היא מקור למה שמכנים התנגדות"¹⁸.

מול הפירוש שמייצר מובן שניתן לתפוס, ללא כל גבול, לאקאן מנגיד את אפקט האמת של הפירוש ככזה שמוביל לריק יסודי, העדר ראשוני. הפירוש מוצא אם כך את היסוד שלו בחדירה המחודשת במסמן של מה שהוא מכנה באופן יוצא מהכלל החיים. "המשמעות אינה נובעת מן החיים ממש כמו שהפלוגיסטון בבעירה אינו נפלט מן הגופים. עלינו לדבר על המשמעות יותר כקומבינציה של החיים עם האטום O של הסימן [לאקאן מבהיר בהערת שוליים: O צריך להיקרא – אפס], הסימן, קודם כל ככזה שמרמז על

¹⁵ Lacan, J., Écrits, op. cit., p. 593

¹⁶ Lacan, J., Le Séminaire XIV, « La logique du fantasme », leçon du 21 juin 1967, inédit.

¹⁷ שם.

¹⁸ שם.

נוכחות אַן העדר, קודם כל בכך שהוא מביא את ׀ (ו החיבור) שמחברת ביניהם, כיוון שברומזו על נוכחות או העדר, הוא מכונן נוכחות מול רקע של העדר, ממש כפי שהוא מכונן העדר בנוכחות¹⁹. ולאקאן ממחיש את הרגע המכונן הזה של החיבור בין המקום של האפס של העמדה של הסובייקט המוכל במסמן, לבין החיים, במשחק פורט-דא. "רגע של הזרעה של סדר סימלי שכבר היה קיים בסובייקט הילדי ואשר לפיו עליו להבנות את עצמו"²⁰. לאקאן מסכם את הפיתוח שלו בעובדה שההטרונגיות של הפירוש אינה מותרת אותו ללא כללים. אין מדובר בהכל ולא-משנה-מה. מדובר בלא-משנה-מה שעליו לכוון אל הריק של ההעדר הראשוני של האובייקט האבוד. הוא מלווה בסימן פרטיקולרי המובא מהחיים ומסמן את המקום של לא-אובייקט שהוא יכנה בקרוב אובייקט a. "נפטור את עצמנו מלומר את הכללים של הפירוש. אין זה אומר שאי אפשר לנסח אותם, אלא שהניסוחים שלהם מניחים פיתוחים שאיננו יכולים להניח שהם ידועים"²¹. הפיתוחים שהוא מניח בצד ב"הכוונת הריפוי" הם אלו אודות היחסים של ההטרונגיות של הפירוש והכיוון המדויק שלו אל הריקות הסובייקטיבית, זיכרון של עקבות ההתענגות שהושארו על ידי האובייקט האבוד ההתחלתי, כלומר, בגלל חוסר האפשרות לחזור באופן זהה על המפגש הקונטינגנטי עם ההתענגות. אין מנוס אלא לחזור עליה עם ההחמצה של מפגש כושל. כאן מופיעה הגרסה הפסיכואנליטית של הריק הבודהיסטי והריקנות שאמורה להיווצר בהתנסות.

מפירוש-תרגום לפירוש-חתך

הקישור בין הפירוש ההטרונגי והריק של הרגע המכונן הוא זה שבו ממוקם המעבר בהוראה של לאקאן בין הפירוש שנותן מובן לבין היפוכו. ז'אק-אלאן מילר הגדיר כאן את הבעייתיות במאמר מהדהד המנגיד את הפירוש-תרגום לפירוש הא-סמנטי בהתייחסו רק לאטימות של ההתענגות. המקום הריק אינו "שמור" יותר, הוא בקדמת הבמה "השאלה אינה לדעת אם הפגישה ארוכה או קצרה, דוממת או פטפטנית. אחד מהשניים: או שהפגישה היא יחידה סמנטית, כזו שבה S_2 בא לפסק את הפיתוח - הזיה בשירות שם-האב - רבות מהפגישות הן כאלה, או שהפגישה האנליטית היא יחידה א-סמנטית המכוונת את הסובייקט בחזרה אל האטימות בהתענגות. אפשרות זו מניחה שלפני שהפגישה מסתלסלת היא תחתך"²². הקיטוב היסודי כבר אינו בין המובן לבין האמת בצורת חור, אלא בין שני הפנים של ההתענגות: זו שהיא מקום ריק בשיח ומחוררת אותו, אך כופה את עצמה במלוא אטימותה.

¹⁹ Lacan, J., *Écrits*, op. cit., p. 594.

²⁰ שם.

²¹ שם. p. 594-95.

²² Miller, J.-A., « L'interprétation à l'envers », *La Cause freudienne*, n°32, Navarin, Paris, 1996.

קוטביות חדשה זו אינה נתפסת במלוא פיתוחה אלא כאשר נפרדים מן האשליות לא רק של האינטרסובייקטיביות אלא גם של הדיאלוג. זהו העניין שהדגיש ז'אק-אלאן מילר כשהמציא את הנושא של האדיבור, l'apparole, שמארגן מחדש את הפיתוחים של התקופה האחרונה של ההוראה של לאקאן. "האדיבור הוא מונולוג. נושא זה של מונולוג רדף אחרי לאקאן של שנות השבעים, תזכורת לכך שהדיבור הוא בעיקר מונולוג. אני מציע כאן את האדיבור כקונספט המשיב לדבר שמופיע בסמינר עוד, כאשר לאקאן שואל באופן רטורי, ה-בללשון, האם היא ראשית כל דיאלוג? דבר אינו פחות בטוח"²³. אם, בעבור הבללשון, השימושיות אינה דרישה, הרי זה בגלל שהיא קשורה חלקית להתענגות. "הדבר אשר עונה על הנוסחה של לאקאן נותן בסמינר עוד - במקום שזה מדבר, זה מתענג. רוצה לומר, בהקשר בו הוא מופיע, הוא מתענג לדבר"²⁴. בעוד שהפירוש הסמנטי מבקש להחיות, הפירוש אשר ניצב מול ההתענגות, מְכַוֵּן, לעומת זאת, לאי-החייאה. "צריך להיות גבול למונולוג האוטוסיטי של ההתענגות. ואני מוצא שלומר זאת שופך אור - הפירוש האנליטי שם גבול. לפירוש, לעומתו, יש פוטנציאליות אינסופית"²⁵. הגבול היחיד שמציבה הפוטנציאליות האינסופית של השיח החופשי להתענגות אינו אלא זה של עיקרון העונג. הגבול של הפירוש הוא אחר. "לומר לא-משנה-מה מוביל תמיד לעקרון העונג, Lustprinzip. זאת אומרת כאן היכן שזה מדבר, זה מתענג. זוהי הפרשנות של זה (האיד). בפרט, כיוון שאנו שמים בסוגריים את האיסורים, העכבות, הדעות הקדומות וכו', כאשר זה מתחיל לנוע ברמה הזו, ישנו סיפוק מהדיבור"²⁶. ז'אק-אלאן מילר נותן אם כך מטרה חדשה לפירוש. במקום ההזדקקות לעיקרון העונג והאפשרויות האינסופיות שלו, מדובר בכניסתה של האופנות (מודליות) של הבלתי-אפשרי כגבול. "זה מצביע לעבר מה שיכול להיות מקומו של הפירוש האנליטי, כזה שמתערב נגד הכיוון של עיקרון העונג. יש לנסח, במסגרת הקווים של לאקאן הציע... שהפירוש האנליטי מציג את הבלתי-אפשרי"²⁷. דרך ההצגה של אופנות זו, אשר מתנגשת עם האסוציאציה החופשית של הדיבור, דרך הצגת "זה לא אומר כלום מסוים"²⁸, הפירוש, שמועבר על ידי הדיבור, עובר לצד של הכתוב, היחיד המסוגל לקחת על עצמו את החור במובן ואת הבלתי אפשרי. "בדומה לפורמליזציה, הפירוש... הוא דווקא בצד של הכתיבה יותר מאשר בצד של הדיבור. בכל מקרה, עליו להידמות אל הכתוב, ככל שהפורמליזציה מניחה את הכתוב"²⁹. הבעייתיות של הפירוש הא-סמנטי מעלה מימד היברידי בין המסמן והאות, בעוד שחלק גדול מההוראה של לאקאן מנגיד ביניהם. היא מבטאת את העובדה של לאקאן הנגיד בין הפירוש לבין הדיבור. "הפירוש האנליטי... לוקח עליו באופן שהולך הרבה יותר רחוק מאשר הדיבור. הדיבור הוא אובייקט של פיתוח

²³ Miller, J.-A., « Le monologue de l'apparole », La Cause freudienne, n°34, Navarin, Paris, 1996.

²⁴ שם

²⁵ שם.

²⁶ שם.

²⁷ שם.

²⁸ שם.

²⁹ שם.

בעבור האנליזנט, אך מה עם האפֶקטים של מה שאומר כאן האנליטיקאי, כיוון שהוא אכן אומר. אין זה חסר ערך לומר שההעברה משחקת כאן תפקיד, אך זה לא מבהיר דבר. עלינו להסביר כיצד הפירוש מחזיק, ושהוא אינו כולל בהכרח אמירה³⁰.

הא-סמנטי וה"זה היה כתוב"

הלא-מודע הפרוידיאני, מוסיף ז'אק-אלאן מילר, "לא-מודע זה שלאקאן תירגם במונח סובייקט מונח לידע, הוא אשליה מבנית: האשליה שהעבר, המכיל בתוכו את כל מה שהיה ההווה... היה שם עוד לפני החוויה עצמה של ההווה"³¹. הסובייקט המונח לידע, הוא האשליה המבנית הזו לפיה מה שנאמר מתייחס לעבר, למה שהתרחש, כאילו שזה היה שם כבר לפני ההתנסות של הפגישה האנליטית, לפני הדיבור. ניקח את הרעיון הזה במלוא עוצמתו, כפי שעשה ז'אק-אלאן מילר!. בפירוש שלנו מדובר בהמרה של האשליה של הסובייקט המונח לידע, הקשור לשרשרת המסמנים, תוך כדי כך שמראים שאשליה זו מבוססת על משלב חדש, חסר תקדים, זה של הערכאה של האות: המשלב של "זה היה כתוב". בהוראתו הראשונה של לאקאן, לפירוש היה אפֶקט של מתן גישה לפרקים שנמחקו מההיסטוריה שלי, למה שנכתב בפרקי ההיסטוריה. בהוראתו השניה, לאקאן נפטר מהתייחסות זו להיסטוריה ושמר רק את התייחסות אל "זה היה כתוב". האפֶקט של מונח לידע, ההכללה שלו, צריך להישען על הכוח של ה"היה כתוב". נובעת מכך תפיסה חדשה של הפירוש: "הפירוש, שבמהותו הוא משחק מילים הומופוניות, הוא ההחזרה של הדיבור אל הכתוב, זאת אומרת, ההחזרה של כל הצהרה (אומר) נוכחית אל הרישום שלה, אל האמירה שלה על ידי הסובייקט המונח לידע"³².

היחס אל האמירה הופך, במשטרו של הסובייקט המונח לידע, והודות לתפישה החדשה של הפירוש בהוראה השניה, ל"זה היה כתוב באקוויוק". הפירוש כהומופוני (הוראה ראשונה) נישא בהכללה של האקוויוק שמניחה ההחזרה אל ה-זה כתוב, וכך מזמין את היחס הכה מורכב הדיבור לבין הכתיבה. בסמינר 23 לאקאן מפתח את הכתיבה כתומכת בדיבור, ומסרב ללכת בעקבותיו של ז'אק דרידה בנוגע לרעיון שלו על הכתיבה כהטבעה, כאריג, כעקבה. לאקאן עושה שימוש בכתיבה, ומגדיר אותה מנקודת המוצא של ההתנסות האנליטית, שמחזירה את הדיבור לכתוב, לאשליה המבנית המוכללת "זה היה כתוב". הוא מבנה ליטרליות, יחס אל ערכאת האות היוצא מההתנסות. "פירוש תמיד אומר 'קראת

³⁰ Lacan J., Le Séminaire XXII, R.S.I, Séance du 11 février 1975. Texte établi par J.-A. Miller, Ornicar?, no.4, p. 95-96.

³¹ [הקטע המצוטט תורגם על ידינו מצרפתית. קיים תרגום לעברית- ז'אק אלן- מילר, הארוטיקה של הזמן, מצרפתית: סוזי פיצ'וטקה, ארנסטו פיצ'וטקה. הוצאת רסלינג, 2008]

³² Miller J.-A., « Introduction à l'érotique du temps », la Cause freudienne, n° 56, Paris, Navarin, mars 2004, p. 77.

³³ שם.

באופן שגוי את מה שהיה כתוב. במובן הזה הפירוש הוא תיקון של הקריאה של המונח לידע. הפירוש מניח שהדיבור עצמו הוא קריאה, שהוא מכון את הדיבור אל 'הטקסט המקורי'³⁴.

בסמינר 23 לאקאן מראה כיצד המסמנים מתחברים לקשר RSI - האות הזו בשלושה מימדים. הם נשענים על הכתיבה הזו. ההבניה שלו את המקרה של ג'ויס היא הכתיבה של הלפסוס של הקשר. בצורה דומה, אנו נותנים לכתיבה הזו לשחק כתמיכה בכל פעם שאנחנו משמיעים לסובייקט אקיווק אשר מגלה את הפער בין דיבור לבין הכתיבה. כבר לא מדובר רק ב- S_1 וב- S_2 , בתמיכה של S_2 במתן מובן ל S_1 (בה אנחנו משתמשים בכל פעם שאפשר להשתמש בעוצמה של השרשרת הפרשנית $S_1 \rightarrow S_2$). מדובר גם בכתיבה-תמיכה זו אשר מדגישה משלבים שונים לגמרי של האקיווק, אשר מרחיבה את שדה הפירושים האפשריים ואת המובן של הפעולה שלנו.

הסובייקט השסוע, המזוהה עם חץ הזמן, "זה אשר תומך בכל הפרדוקסים של רגע זה", אינו יודע להתמקם ומבקש לסתום את החורים של החוסר-בהוויה בעזרת התשוקות של ההוויה: השנאה, האהבה. וישנן התשוקות של הנפש, זאת אומרת התשוקות של האובייקט a , של הגוף המופעל על ידי ההתענגות. הפירוש של "זה היה כתוב" מתערב במשלב של "הפאתוס של הנפש": ...תנודות מצבי הנפש, יחד עם משך הזמן שלהן, עם התחליפים שלהן, עם השוליים שנשארו לסובייקט כדי לאפשר להן להימשך או כדי לנסות לספוג אותן³⁵. לפרש משמע לקרוא בשוליים האלה, להתערב בשוליים האלה.

במובן הזה, הייצור של הברק הפרשני צריך להיאמר ברבים. הברקים הלא-מודעים, הברקים של ההוויה המדברת, כוללים לא רק את הברק שתלוי בשרשרת המסמנית. הברק מושל בהם בכולם. הברק מושל בכל המסמנים בשרשרת קומפקטית. בסוף האנליזה, אלו מבודדים עצמם כ"חלקי חילוף" כפי שמציין ז'א-מילר. S_1 , S_1 , S_1 נחיל שכבר אינו קשור, דחוס בשרשרת, אך נתון לאקראיות יסודית. הברק הוא גם אירוע גוף אשר מסמן את LOM ³⁶, אשר יש לו גוף ואשר סובל בו. האירוע של התענגות אשר מסמנת גוף זה באש אדומה גם הוא ברק, אך שונה מהקודם. כפי שלאקאן הסביר זאת בסמינר 23, הברק של אירוע הגוף מציג אקיווק, סדק בהוויה של הגוף, לעיתים מהיר כל כך. בעניין תופעות האמונה וההקצנה, למשל, אנו מדברים על הקצנה אקספרס: רגע לפני, זה לא היה מוקצן. רגע אחרי, זה כן – או טו טו הפצצה תתפוצץ. כאשר מדובר באמונה, הסובייקט תלוי על בלימה: האמונה קשורה, מצד אחד, בשרשרת המסמנית ובאידיאל, ומצד שני, במשלב של אירוע הגוף. שני סדרים אלו של הפירוש, עם המשלבים המגוונים לאין שיעור שלהם, הם אבן הבוחן המנחה את הפרטיקה שלנו.

³⁴ שם, p. 78.

³⁵ שם, p. 85.

³⁶ [אקיווק בצרפתית - האדם]

הפירוש כהטלה (ג'אקולציה)

לאקאן יכול היה לכנות את האמירה של האנליטיקאי שמשיבה לאמירה של הלא-מודע, שהפכה היברידיית, בשם ג'אקולציה. "הדבר שאנו מציגים עם הקשר הבורומאי הוא כבר הולך נגד הדימוי של השירשור. השיח שעליו מדובר אינו מייצר שרשרת... מכאן עולה השאלה, אם אֶפְקָט המובן בממשיותו עומד על השימוש במילים או בג'אקולציה שלהן. האמנו כי אלו היו המילים שעובדות. ואילו אם אנו טורחים לבודד את הקטגוריה של המסמן, אנו רואים גם שהג'אקולציה שומרת על מובן הניתן לבידוד"³⁷. כדי לשמר את הקשר הזה של אֶפְקָט של מובן מתמשך, בלי להזדקק להאמין בתוכן של האמירה, לאקאן מציע את הקיום של אֶפְקָט של מובן ממשי. "אֶפְקָט המובן הנדרש מן השיח האנליטי אינו דמיוני. הוא גם אינו סמלי. יוצא אם כך שהוא ממשי. הדבר בו אני מתעסק השנה, הוא לחשוב מה יכול להיות הממשי של אֶפְקָט של מובן"³⁸. פירוש זה אינו מהסדר של תרגום באמצעות הוספת מסמן שני ביחס למסמן ראשון. הוא אינו מְכַוֵּן לשירשור או לייצור של שרשרת מסמנית. הוא מתייחס למטרה החדשה של הידוק הקשר סביב אירוע הגוף, ולרישום שיכול להיות מסומן (a) בשימוש מחדש. "הקונספט המהולל של האות, שנועד להתגבר על הדיכוטומיה בין המסמן והאובייקט"^{39, 40}.

לאקאן כבר השתמש במונח הזה של ג'אקולציה כדי לתאר את הכוח של הטקסט הפואטי, יא זה בעניין פינדארוס⁴¹ או בעניין אנג'לוס סילסיוס והג'אקולציות המיסטיות שלו⁴². או עוד, בעניין Poordjeli של סרז' לקלר, ניסוח מחוץ למובן של אלמנטים שונים של הפנטזמה, "ג'אקולציה סודית, נוסחה חגיגית, אונומטופיאה"⁴³, כפי שהוא הפך את ה"פורט-דא" לג'אקולציה. בסמינר על האובייקט של הפסיכואנליזה הוא חוזר על המשפטים הראשונים מהסמינר הראשון אודות הפעולה של מאסטר הזן "..." הכל יודעים שתרגיל זן, יש לו איזשהו קשר, גם אם לא תופסים היטב מה זה אומר, עם המימוש הסובייקטיבי של ריק... הריק הנפשי שאותו מנסים להשיג, ושהוא יושג, רגע סינגולרי הבא מיד אחרי ההמתנה, שאפשר לתארו לפעמים על ידי מילה, משפט, ג'אקולציה, אפילו הערה גסה, אצבע משולשת, בעיטה בישבן. בוודאי שתעלולים ומעשי ליצנות כאלה מקבלים מובן רק אחרי הכנה סובייקטיבית ארוכה..."⁴⁴. נוכל עתה להוסיף שלינג'י היה, במסורת הזן, הממציא וזה שידע טוב ביותר לעסוק במה שדמיוויל תירגם

³⁷ Lacan J., Le Séminaire XXII, « R.S.I », op. cit., pp. 96-97

³⁸ שם

³⁹ Miller J.-A., « Biologie lacanienne et événement de corps », La Cause freudienne, n°44, 2000.

⁴⁰ [הקטעים המצוטטים מה-Biologie Lacanienne תורגמו על ידינו מצרפתית. קיים תרגום בעברית: הביולוגיה הלאקניאנית ואירועי הגוף, ז'אק אלן מילר. מצרפתית: נחמה גסר וקלאודיה אידן, הוצאת ה GIEP, אוגוסט 2000.]

⁴¹ Lacan J., Le Séminaire, livre VIII, Le transfert, Seuil, Paris, 2001, leçon du 21 juin 1961, p. 433.

Lacan parle de la « jaculation célèbre de Pindare »

⁴² Lacan J., Le Séminaire XIII, « L'objet de la psychanalyse », op. cit., séance du 1er décembre 1965

⁴³ Lacan J., Le Séminaire XII, « Problèmes cruciaux pour la psychanalyse » (1964-1965), le 27 février 1965, inédit.

⁴⁴ Lacan J., Le Séminaire XIII, « L'objet de la psychanalyse », op.cit

ג'הוק, התפרצות. "ג'הוק, תהליך שאין שני לו, של ה"מיאוטיקה"⁴⁵, של הצ'אן. לינג'י נזכר כמי שהיה הוירטואוז המושלם ביותר, אם לא הממציא"⁴⁶.

ז'אק-אלאן מילר נתן לג'אקולציה זו גירסה מחודשת אשר העניקה לו את מלוא תוכנה. הוא מתייחס לכך שלאקאן הלך מעבר לאטום הסוסריאני המקשר את הצליל והמובן בעשותו שימוש בקול. "אמירה היא... כפופה למטריצה הבינארית של האמירה וההגיה, שיוצרים שניים. אומר היום שהצעקה⁴⁷, אותה אני מחשיב המושג השלישי, אחרי אלו של הטענה ושל האמירה, מתגברת על החלוקה של האמירה וההגיה. הצעקה היא אמירה-הגיה כבלתי נפרדות. ... לא ניתן לשים אותה במרחק ממי שצועק, וכאשר אין המי, זה נאמר כיחידה אחת. במילים אחרות, הצעקה כוללת את נקודת השידור שלה"⁴⁸.

מה שנקרא ג'אקולציה בסמינר 22, כמייצג אָפְקֵט של מובן ממשי, הופך בסמינר 24 למסמן החדש. "כאשר הוא מזמין כאן למסמן חדש, מדובר, למעשה, במסמן שיוכל להיות לו שימוש אחר. ... מסמן שיהיה חדש, לא רק בגלל שפשוט אז יהיה מסמן נוסף, אלא שבמקום שיהיה נגוע בתרדמה, מסמן חדש זה יזרז את ההתעוררות"⁴⁹.

התעוררות זו קשורה לייצור של אָפְקֵט של מובן ממשי כייצור של ריק סובייקטיבי. וכך, בהוראתו האחרונה, לאקאן מצייר, פשוטו כמשמעו, עם הַקְשֵׁר, אופן של טיפול בהפרעה להתענגות על ידי ה-une-bevue, המעידה שהיא הלא-מודע. לשם כך, הוא מנסח מחדש את המונחים הקלאסיים של מכשירי הפעולה הפסיכואנליטית: הלא-מודע, ההעברה, הפירוש, כדי להציע חדשים: ההוויה המדברת, האקט, הג'אקולציה. כל השלושה כפופים ללוגיקה של "יש-מן-האחד", *Yad'l'Un*, ג'אקולציה מרכזית בהוראה האחרונה של לאקאן.

מאמת לכתיבה

בסוף האנליזה מגיע רגע שזה לא מתפרש עוד. מופיע חלום ובו ניסוח של הסימפטום הכופה את עצמו. תאורי הפאס מעידים על כך, כמו למשל העדות שניתנה לאחרונה על ידי קלוטילד לגיל. עובדה זו שקולה לאקסיומה בתאוריות הפורמליות, מלבד העובדה שהאקסיומה נמצאת שם מלכתחילה, כאמירה שאינה ניתנת לפירוש. אמירה זאת תמצא מחוץ לעולם של השיח שעומדים לבנות. על בסיס מספר מסוים של אקסיומות שלגביהן לא יאמר דבר, בונים עולם שיח אשר מחולל טענות שנגזרות מן האקסיומות. לאחר מכן, הכל מקבל פירוש, הכל ניתן להסקה, מתאפשר ליחס את הטענות שנוצרו לאמת או לשקר. בסיום

⁴⁵ [היא "אמנות המיילדת", שיטת ההסקה, של סוקרטס]

⁴⁶ Cf. Demiéville P., Entretiens de Linji, Fayard, Paris, 1972, cite par Nathalie Charraud, "Lacan et le Bouddhisme Chan" La Cause freudienne, n° 79 (2011/2013), p. 123

⁴⁷ [הרמת קול בתסכול וכעס]

⁴⁸ Miller, J.-A., XVIII, Nullibiété, Cours du 11 juin 2008.

⁴⁹ Miller J.-A., « L'orientation lacanienne, Le tout dernier Lacan », Enseignement prononcé dans le cadre du département de psychanalyse de l'université Paris VIII, leçon du 14 mars 2007, inédit.

פרשיית האהבה עם האמת יש לנו מעין אקסיומה, דבר מה שנכתב, ושלגביו אין יותר מדי מה לומר. הדבר הזה אומר הכל. "זה אומר הכל" הוא האַפְקָט המתקבל כאקסיומה. הדין וחשבון על הפאס של קלוטילד לגיל⁵⁰ מסתיים בחלום שמגולל סיפורים שונים על מים רעים שיכולים לגרום למוות. משמעויות שונות אלו נדחסות באות אחת O גדולה⁵¹. אולם בחלום נוסף, האב המת חוזר בכדי לכתוב מספר טלפון, אותו הוא מנסה לתת לבתו. רק שני מספרים, 0 ו-1, נשארו ממספר טלפון נייד זה. ה-O לתוכה הצטמצמו אַפְקָטֵי המובן של התיאורים של המוות, מצומצמת עוד. אין זה עוד ה-O של אות, אלא זהו ה-O של ספרה. אנו שמים כאן את האצבע על האטום של המסמניות שלאקאן העלה ביחס לגלובר. עוברים כאן מן ה-O של אות, אשר היא אקיווק עם מים שאסור לשתות, אל ה-O של סוג הדם אשר מסמנת את הקרבה המשפחתית המצומצמת לאות. והאות O יכולה לאפשר לסוביקט לעבור מתחושת חסך ונטישה ברגע שבו הוא נפרד מהאנליטיקאי, אל הדחיפות של הסרת הקשר⁵². אות אחת ממוטטת את המובן. באופן עמוק יותר, בחלום, שבו האב המת משאיר מספר להתקשר אליו, המסר מצטמצם לכדי #01. זהו הניגוד הבסיסי שבין שום דבר לבין דבר מה. ניגוד זה כותב, באופן התמציתי ביותר, את כל מה שקורה סביב עובדת היותה הבת הבכורה, מה שעבר טרנספורמציה לדרישת סופר-אגו להיות הראשונה. וכאן מצומצם לכדי כתיבה. אחר כך, ה-0 בא לציין את החלופה המינימלית של מה שיכול להתהוות. יש להדגיש את העובדה שעבור לאקאן, תחת השם של האות ושל הערכאה שלה, הרבה יותר מאשר הגרפמה⁵³, ניצבת הספרה, האות המתמטית. מאחורי האות המתמטית, הניגוד שבין ה-0 וה-1 הוא יסודי לציין הרישום של מה שנקשר בהתענגות סביב #01. אז מוצגת כל הטופולוגיה של ליפוף המסמנים סביב הכתיבה הזו. לומר שכל המשמעויות שנחצות באנליזה נכרכות לבסוף ב-#01, מאפשר לנו להבין את מה שאמר לאקאן בסמינר 23, היכן שכל המסמנים מתהברים סביב כתיבה.

הכתיבה אינה עוד מה שמתמלל את הדיבור, כמו גרפמה, ככזו שמתמללת את מה שמתהבר מהדיבור. הכתיבה של הקשרים הבורומאים, הכתיבה של RSI, היא שתתחום את החורים של הטראומה בגוף אשר סביבם כל התיאורים המסמנים יכרכו את עצמם בשרשרת, במובן הכללי ביותר שלה. לא-מודע זה שקושר את עצמו הוא אכן הלא-מודע מאחר ועד כה הוא הקרוב ביותר לטראומה, להגחה הטראומטית. כתיבה ראשונית זו על הגוף היא נקודת המוצא ממנה כל השאר יקשר. אנו רואים כיצד עלינו לעבור במהלך האנליזה דרך אקיווקים שונים של המיתוסים הסוביקטיביים. הם יוצאים מהתצורות של הלא

⁵⁰ אני נשען על הגירסא של עדות זו שהוצגה בערב הפאס של ה-21 במאי 2019, לא ערוכה. אלא שגרסאות נוספות שפורסמו כבר זמינות כבר כדי לעקוב אחר ההסבר.

⁵¹ [האות O אקיווק של "מים" בצרפתית]

⁵² [שתי המילים, נטישה (dénouement), וסוף-מעשה (dénouement), נבדלות באות O בצרפתית]

⁵³ grapheme

מודע, אשר מזמן לזמן, כפי שאומר פרויד, מגלות את עצמן בחלום כחידת ציורים⁵⁴. אופן כתיבה זה מאפשר להגיע אל הנקודה שבה עוברים מאופנות כתיבה שהיא עדיין מדומיינת אל נקודת טבור יסודית. זהו הקשר לטראומה שאינו יכול להיות מדומיין בכתיבה של החלום ואשר יסומן מהסדר של #1, אשר יגיח, מסומן כחור בגוף.

קידוד זה מתייחס לכתיבה במובן היסודי ביותר שלה, הכתיבה הטופולוגית, אשר בעבור לאקאן הופכת למעלה הגבוהה של האות המתמטית, במידה שהוא פיתח אותה ועיצב טופולוגיה משל עצמו כפי שעשה עם הבלשניות⁵⁵ שלו. הטופולוגיה שלו היא צורת הכתיבה שמצא לנכון להשתמש בה, אשר מתבססת על מספר מסוים של תכונות של משטחים לא מכוונים ושל קשרים, בכדי לכתוב את כל המסמנים בשדה ההתענגות ולא רק בפשטות בשדה הבלשנות. הוא יכול אז להראות שמה שנכרך, טבול תמיד בסימן טראומטי של התענגות במובן הנחרץ ביותר. קליפות הבצל השונות שעוטפות את גרעין הסוביקט, מקולפות עד שמוטל אור על אהבה חדשה זו אל הלא-מודע אשר נקשר, ובו בזמן, וזהו המקום בו אפשר לעסוק ב"קונטינגנטיות לה נתתי גוף וחיים מתוך מה שמפסיק לא להיכתב, כיוון שכאן אין דבר אלא מפגש, המפגש עם הפרטנר של הסימפטומים, של ההיפעלויות, של כל מה שאצל כל אחד מסמן את העקבה של הגלות שלו, לא כסוביקט אלא כמדבר, של הגלות שלו מהיחס המיני⁵⁶.

פירוש כאירוע

ז'אק-אלאן מילר קשר בין השאלה של פירוש בהוראה האחרונה של לאקאן לבין זו של הסימפטום באופן נחרץ: "הגדרה זאת של הסימפטום כארוע בגוף הופכת את הסטאטוס של הפירוש שיכול להשיב לו, להרבה יותר בעייתית"⁵⁷. מרגע זה ואילך הסימפטום נעשה קשור להיתקלות של השפה בגוף. "זה יועלה בדרך שיתכן שהיא יותר מדי לוגית על ידי לאקאן בנוסחה 'המסמן הוא סיבה להתענגות', אולם זה נרשם במינוח של האירוע היסודי של גוף אשר הוא הפגיעה של השפה"⁵⁸. הכתיבה של ההתענגות על הגוף נושאת אותו מבנה של המסר ההפוך מההוראה הראשונה, וזה מאפשר ללאקאן לנסח מחדש את ההגדרה שלו למסר ההפוך. "לכן לאקאן יכול לכתוב... 'הסוביקט אכן מקבל את המסר שלו עצמו בצורה הפוכה. משמעות הדבר כאן היא שהוא מקבל את ההתענגות שלו עצמו בצורת ההתענגות של האחר'. כלומר, הדבר שאליו מגיעים, בצורה עדיין ראשונית ולא מפותחת, הוא ההפיכה לגוף (קורפוריזציה) של הדיאלקטיקה של הסוביקט והאחר"⁵⁹.

⁵⁴ [rebus]

⁵⁵ linguisterie

⁵⁶ Lacan, J., Le séminaire, Livre XX, « Encore », Seuil, Paris, 1975, p. 131-132.

⁵⁷ Miller, J.-A., « Biologie lacanienne et événement de corps », La Cause freudienne, n°44, 2000.

⁵⁸ שם.

⁵⁹ שם.

הפירוש שיש לו סיכוי להשיב לכתובה שהפכה לגוף של הסימפטום אינו רק הכלאה [היבריד] בין דיבור וכתובה, אלא הוא צריך לקחת בחשבון את התוצאות החבויות, שמשמעויות מהכלאה זו. במסמן הסוסריאני, הדבר שתופס את מקום הכתיבה הוא האטום שקושר ביחד את המסמן והמסומן. ברגע שחיבור זה נחשף באופיו המלאכותי והופך לקשר שיבנה בין כתיבה ודיבור, אז הדיבור מוצא עצמו מונפש באמצעות מימד חדש, זה של הקול שהיה חבוי שם. הקול הוא זה שחוזר בג'קולציה כשימוש חדש במסמן. החזרה של קול זה יכולה היתה להיקרא על ידי ז'אק-אלאן מילר - צעקה. "הצעקה מוסיפה לדיבור. היא מוסיפה את הערך, המימד והמשקל של הקול"⁶⁰. הקול שובר את החיבור שבין הנאמר לבין האמירה. הג'קולציה מְכַוֶּנֶת להאמר ממקום שאינו עוד אמירה של סוביקט, היא נאמרת מהמקום של "אין בו אף אחד"⁶¹. "המקום של אין בו אף אחד, הוא ללא ספק המקום של הסוביקט, אולם מקום שלאקאן תפס וכינה המעגל השרוף ביער של ההתענגות... זהו מה שנצעק מהמקום של אין בו אף אחד". לאקאן תוהה אז כיצד להסביר את העובדה שאם המסמן הוא הסיבה להתענגות, יש לשאול כיצד ההתענגות זו יכולה לחמוק מהאוטו-ארוטיזם של הגוף ועדיין להשיב לג'קולציה הפרשנית. "אנחנו עדיין צריכים להעלות את השאלה, לדעת אם הפסיכואנליזה... אינה אלא מה שאנו יכולים לכנות אוטיזם בשניים?⁶² יחד עם זאת, ישנו דבר מה שמאפשר להכניע את האוטיזם הזה, והוא בדיוק שהשפה היא עניין משותף"⁶³. ההתענגות היא אוטואירוטית, אך השפה אינה עניין פרטי. היא משותפת. ולאקאן חקר את המקורות למה שיכול לאפשר לאנליטיקאי להדהד משהו אחר ממומן, משהו שמעורר את ההתענגות בשפה המשותפת. בראש ובראשונה ישנה השירה. "האילוץ הללו שבאמצעותם פסיכואנליטיקאי יכול להשמיע משהו אחר, משהו אחר מאשר מובן, מפני שהמובן הוא זה שמהדהד בעזרת המסמן; אולם מה שמהדהד, הוא לא הולך רחוק... (ב)מה שמכונה כתיבה פואטית יתכן מימד של מה שיכול להיות הפירוש האנליטי... משוררים סינים אינם יכולים אלא לכתוב"⁶⁴.

אלא שהכתיבה הפואטית הסינית אינה רק ההתגשמות של חיבור חדש בין הדיבור לבין הכתיבה. היא כוללת גם אופנות של הקול, של הצעקה, בצורה של מזמור מסוים, של זמזום, שנשענים על משחק בין ההטעמות הטונאליות המיוחדות לשפה הסינית. "יש דבר מה שנותן את התחושה שהם אינם מצומצמים שם, זה שהם מזמזים, שהם מסלילים בקולם, זה שיש את מה שאמר בפני פרנסואה צ'נג, כלומר קונטראפונקט טונאלית, מודולציה שגורמת לזה להיות מוֹשֵׁר"⁶⁵.

בלוקו בחשבון את מימדי-הדיבור השונים בשימוש החדש במסמן שמאפשר הפירוש, לאקאן יכול

⁶⁰ שם.

⁶¹ plus-personne

⁶² autisme à deux

⁶³ Lacan, J., Le Séminaire XXIV, « L'insu qui sait de l'une-bévue s'aile à mourre », leçon 10, 19 avril 1977, inédit.

⁶⁴ שם.

⁶⁵ שם.

להיפרד מההמשגה הסוסריאנית של הסימן והבלשנות שנגזרת ממנה. "הבלשנות היא עדיין מדע שהייתי אומר שמוכוון באופן רע מאוד. אם הבלשנות מורדת, הרי זה במידה שאחד רומן יאקובסון עוסק בכנות בשאלות הפואטיקה. למטאפורה ולמטונימיה, אין משמעות בעבור הפירוש אלא במידה שהן יכולות לתפקד כמשהו אחר. והדבר האחר הזה שהן עושות הוא הדבר שבאמצעותו מתאחדים, בסמיכות, הצליל והמובן". השימוש שעושה הפסיכואנליטיקאי במטאפורה ובמטונימיה, אין לו את אותה המטרה שיש למשורר שמכוון לאפקט אסתטי, אשר משחרר עודף הנאה שנכון בשבילו. הפסיכואנליטיקאי, כמו בחידוד, צריך לכוון לאתיקה, כלומר להתענגות. "בזה גם כרוך החידוד, הוא כרוך בשימוש במילה באופן אחר מזה שלו נועדה. במקרה של הפמיליונר, המילה מקומטת מעט; אך בקימוט הזה נמצא האפקט הפעיל שלה"⁶⁶. הפואטיקה החדשה שלאקאן מציג באמצעות הפירוש אינה מחוברת ליופי, אלא נוגעת בהתענגות, כמו החידוד שמעורר עודף הנאה מסוים. "אין לנו דבר יפה לומר. מדובר בהדהוד אחר המבוסס על החידוד. חידוד אינו יפה, הוא אינו משמש אלא כאקווק, או, כפי שאמר פרויד, כחיסכון"⁶⁷. שימוש חדש זה למטרה חדשה זו מגדיר גם את המסמן בשימוש חדש, אף את האפשרות לייצר מסמן חדש, לפי מידה. "למה שלא ימציאו מסמן חדש? המסמנים שלנו תמיד מתקבלים. למשל מסמן, אשר לא יהיה לו, כמו לממשי, שום מרחב של מובן. איננו יודעים, זה יכול להיות פורה. זה יכול להיות פורה, זה יכול להיות אמצעי, אמצעי לתדהמה בכל מקרה".

המסמן החדש מאפשר להעלות את האמירה לדרגה של אירוע, כמו הסימפטום. "שימו לב, שלא אמרתי את הדיבור, אמרתי את האמירה, לא כל דיבור הינו אמירה, אחרת, כל דיבור יהיה אירוע, וזה אינו המצב, אחרת לא היינו מדברים על דיבורי סרק. אמירה היא מהסדר של אירוע"⁶⁸. הכח שמייחס לאקאן לשימוש חדש זה במסמן הוא פעולה ישירה על הסימפטום. הוא משתמש בהקשר זה בביטוי מסקרן, "כיבוי" הסימפטום. "כל עוד פירוש נכון מכבה סימפטום, האמת מאופינת כפואטית"⁶⁹.

איך אפשר להבין את הפועל הזה, לכבות. הייתי מציע לחזור אל "המראה הרוחנית" שאיתה נפתח הטקסט שלנו, ולחזור ולקרוא פסקה העוסקת בפגיעה של האמירה, ושבה נקשרים הזוהר וכיבוי הניצוץ. "כאשר האדם המחפש את הריק של המחשבה מתקדם בבוהק חסר הצל של המרחב הדמיוני, כשהוא נמנע אפילו מלחכות למה שיגיח ממנו, מראה דהויה מציגה לפניו משטח שמאום אינו משתקף בו"⁷⁰.

⁶⁶ שם.

⁶⁷ שם.

⁶⁸ Lacan, J., Le Séminaire XXI, « Les non-dupes errent », leçon du 18 décembre 1973, inédit.

⁶⁹ שם.

⁷⁰ Lacan, J., « Propos sur la causalité psychique » Écrits, op. cit. p. 188.

בעברית: "דברים על הסיבתיות הנפשית", בתוך: לאקאן, ז. כתבים. תרגום: נעם ברוך, עריכה: מרקו מאואס. רסלינג 2015, עמ' 175

המסמן החדש נרשם על משטח שעליו לא נרשם שום זוהר של מובן. הוא נשאר עקבה טהורה של חוץ-
מובן שנגמר בכיבוי ההברקות השקריות של האמונה בסימפטום.

מצרפתית: הלה שמיר-סידי והדר פורת, ספטמבר 2019
קריאה: סמואל נמירובסקי

[הערות השוליים בסוגריים מרובעים-הן של המתרגמים]